

Ives Charles (1874-1954)

Nie stronił od eksperymentalnych rozwiązań w zakresie [polirytmii](#), [politonalności](#), dźwiękowych [klasterów](#) czy [ćwierćtonów](#), dając tym samym wzór późniejszym muzycznym innowatorom

Charles Ives urodził się w małym miasteczku Danbury w stanie Connecticut 29 października 1874 roku. Jego ojciec George był uznanym kapelmistrzem, multiinstrumentalistą i jednym z najbardziej wpływowych muzyków w swoim regionie. On właśnie odkrył talent muzyczny syna, obserwując jak pięciolatek z zapalem wali pięściami w klawisze fortepianu i naśladuje partię instrumentów perkusyjnych. Posłał więc Charlesa na lekcje gry na perkusji, a sam dzielił się z nim swą wiedzą teoretyczną, a także instruował chłopca w zakresie gry na [fortepianie](#), [skrzypcach](#) i kornecie. Ojciec wywarł wielki wpływ na osobowość artystyczną Ivesa, również ze względu na swe zamiłowanie do eksperymentów, np. budowanie instrumentów, na których grać można w [ćwierćtonach](#).

Młody Charles wyspecjalizował się w grze na [organach](#) i gdy miał 14 lat, rozpoczął pracę jako najmłodszy organista w Connecticut. Przeciwwagą dla absorbujących zajęć zawodowych stał się dla niego sport — zdarzało się, że jednego i tego samego dnia rozgrywał mecz baseballowy i dawał recital organowy. Komponować Ives zaczął w wieku 13 lat — były to przede wszystkim [marsze](#) i [pieśni](#) kościelne. Już wtedy dał wyraz skłonności do cytowania w swoich utworach popularnych melodii.

W 1893 roku, gdy Ives wyjechał z rodzinnego miasta na studia do Yale, był już całkiem sprawnym kompozytorem. Na lekcjach u Horatio Parkera musiał jednak powstrzymać swe eksperymentatorskie zapędy i doskonalić warsztat w

zakresie [kontrapunktu](#), [harmonii](#), orkiestracji i [formy](#). Napisał wówczas *I Symfonię* (1898), utrzymaną w masywnym, XIX-wiecznym stylu symfonicznym. W latach uniwersyteckich powstały też dzieła znamionujące indywidualny styl i preferencje estetyczne Ivesa, jak np. *I Kwartet smyczkowy*, opatrzony później podtytułem *From the Salvation Army*, w którym połączył pieśni gospel z [fakturami](#), formami i pracą tematyczną charakterystyczną dla tradycji muzyki europejskiej, czy *Yale-Princeton Football Game* (1898), będący muzycznym portretem finałowego meczu Yale Bulldogs z Princeton Tigers, z ukazaniem przed- i pomeczowych nastrojów, dźwiękowej sygnalizacji, zbiorowych śpiewów kibiców i najbardziej spektakularnych momentów akcji. Zasugerował tym samym, jak ważne będzie dla niego balansowanie między sztuką wysoką a niską.

Po ukończeniu studiów Ives zajął się biznesem — rozpoczął pracę urzędnika w Mutual Life Insurance Company w Nowym Jorku. Zostawił sobie jednak czas na komponowanie, grę na organach i dyrygowanie chórem. Pracując w weekendy, stworzył m.in. słynne kompozycje orkiestrowe: *Central Park in the Dark* i *The Unanswered Question* (1906) — dzieła zawierające cytaty ze stylistycznie odrębnego materiału, zestawione w różnych warstwach muzyki, w różnych [tonacjach](#), [metrach](#) i tempach. W pierwszym utworze kompozytor odmalował dźwiękowo odgłosy natury i zdarzenia, jakie można było usłyszeć w upalny letni wieczór w słynnym nowojorskim parku *zanim silnik spalinowy i radio zmonopolizowały ziemię i powietrze*, w drugim natomiast połączył w trzech różnych tempach trzy grupy instrumentów (warstwy) i podporządkował je dramatyczno-filozoficznemu scenariuszowi poszukiwania odpowiedzi na *odwieczne pytanie o istnienie*.

W 1907 roku wraz z Julianem Myrickiem Ives założył agencję ubezpieczeniową, która wkrótce stała się największym i najbardziej dochodowym przedsiębiorstwem ubezpieczeniowym w Ameryce. Rok później ożenił się z Harmony Twichell, która wytrwale wspierała go w dążeniu do artystycznych celów. Towarzyszyło mu stale wywiedzione z doktryny amerykańskiego transcendentalizmu przekonanie o konieczności łączenia wszelkiej aktywności ze służbą wspólnemu dobru i moralnym ideałom.

W muzyce, którą pojmował jako formę ekspresji rozmaitych przejawów ludzkiego życia, łączył Ives humor ze wzniosłością, prostotę ze złożonością, popularne melodie z nowatorskimi [klasterami](#), ścisłe formy ze swobodnymi. Do 1917 roku skomponował większość swych najważniejszych dzieł, takich jak *Three Places in New England*, *Holiday Symphony* (z muzycznym odwzorowaniem dźwięków świątecznego dnia w małym miasteczku — orkiestry dęte, polityczne dyskusje, fajerwerki, kobiety pakujące kosze piknikowe), *II Kwartet smyczkowy*, większą część monumentalnej *IV Symfonii*, która w całości miała premierę dopiero 11 lat po śmierci kompozytora, czy *Concord Sonata* z przewijającym się motywem z *V Symfonii Beethovena* jako symbolu *duszy ludzkiej stukającej do drzwi boskich tajemnic* oraz szereg [pieśni](#). Nie zabiegał o rozgłos, tylko od czasu do czasu próbował zainteresować muzyków swymi kompozycjami i organizował prywatne odczyty o muzyce, co spotykało się raczej z niezrozumieniem. W 1912 roku zakupił w West Redding farmę, na której później osiadł z żoną na stałe.

Aktywność kompozytora znacznie osłabła po ataku serca, jaki przeszedł w 1918 roku — do roku 1926 napisał zaledwie kilka utworów kameralnych i kilkanaście pieśni, a w 1927 roku w zasadzie przestał komponować. Trzy lata później zrezygnował także z prowadzenia agencji. Na szczęście zdążył jeszcze napisać fortepianowe *Three Quarter-Tone Pieces*, w których nie tylko eksperymentował z harmonią wnikającą z zestawienia dźwięków granych na dwóch nastrojonych w odległości $\frac{1}{4}$ tonu instrumentach, ale też zastosował charakterystyczne dla swego stylu strategie kompozytorskie — cytaty, aluzje do tonalności dur-moll i wielkie poczucie humoru.

Paradoksalnie, w miarę wygasania działalności kompozytorskiej, zainteresowanie twórczością Ivesa rosło. Młodzi kompozytorzy amerykańscy: Henry Cowell, Nicolas Slonimsky, Lou Harrison oraz Aaron Copland i pianista John Kirkpatrick propagowali jego twórczość zarówno w kraju, jak i w Europie. Do popularyzacji dorobku i idei przyczyniły się także europejskie podróże samego kompozytora, które odbywał latach 20. i 30. Pod koniec życia został nagrodzony doktoratem honorowym Yale University. Zmarł w wyniku zaawansowanej choroby serca i cukrzycy 19 maja 1954 roku w Roosevelt Hospital w Nowym Jorku.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

Ives był doskonałym sportowcem. Jego trener baseballu z Yale mówił, że gdyby nie muzyka, Charles na pewno zostałby mistrzem sprintu.

Ives jako student był bardzo lubiany. Udzielał się w życiu towarzyskim i sporcie. Często zabawiał siebie i swoich kolegów improwizacjami fortepianowymi, nazywanymi *take-offs* lub *stunts*. Z humorem obrazował w nich codzienne życia college'ów

i zajęcia sportowe. Słynne baseballowe kompozycje Ivesa to np. *All the Way Around and Back* oddające zjawisko piłki faulowej, która sprawia, że biegacz będący już na trzeciej bazie musi wrócić do bazy domowej oraz *Some Southpaw Pitching* — muzyczny hołd dla tego elementu gry w baseball, który nazywa się miotaniem i w muzyce przekłada się na bardzo trudną partię lewej ręki.

Ives był znanym filantropem — wydawał fortunę na wsparcie młodych muzyków, takich jak Lou Harrison i [John Cage](#).